

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-250-0-8>

**MOTIVATIONALLY LINKED WORDS AS AN EXPRESSIVE
MEANS OF REPRESENTING THE INDIVIDUAL STYLE
OF A JOURNALIST-ANALYST**

**МОТИВАЦІЙНО ЗВ'ЯЗАНІ СЛОВА ЯК ЕКСПРЕСИВНИЙ
ЗАСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ
ЖУРНАЛІСТА-АНАЛІТИКА**

Savchuk N. M.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Applied Linguistics and Journalism
Pavlo Tychyna Uman State
Pedagogical University
Uman, Ukraine*

Савчук Н. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної
лінгвістики та журналістики
Уманський державний педагогічний
університет
імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

У медіатекстах мотиваційно зв'язані слова (далі – МЗС), тобто слова, які перебувають у словотвірних відношеннях похідності і функціонують у межах речення (суміжних речень), можуть бути репрезентантами індивідуального стилю автора, виконуючи експресивні (антитеза, метафора, епітет, каламбур та ін) функції.

На думку Н. Бойко: «Функція експресивного слова в художньому мовленні зумовлена трьома чинниками: денотативним (реальними ознаками позначуваного референта), комунікативними намірами автора (персонажа) в момент мовлення та використанням відповідної словотвірної або семантичної моделі експресивної лексеми [1, с. 496]». Безсумнівно, що основним засобом вираження експресивності є тропеїстика.

Найчастіше МЗС використовуються в аналізованих текстах як основа таких тропеїчних структур: *антитеза, плеоназм, тавтологія, оксюморон, епітет, метафора, каламбур*.

Як відомо, одним з основних тропеїчних структур українського тексту взагалі і українського публіцистичного тексту є *епітет*. Художнє означення, вербалізоване у тексті і виділене засобом актуалізації МЗС – ефективний стилістичний засіб: *Навколишній світ для мене, тимчасово нерухомого, звузився до двох прямокутників – сіро-бетонного, вкарбованого в сіро-скляний.* (ДТ. 1.02.19, Рахманін).

Епітет – це художнє означення, що вживається для вирізнення предмета думки, для називання ознаки – як узуальної, постійної, узвичаєної, так і специфічної, оригінальної, диференційованої тільки автором, пов'язаної з конкретним текстом, з індивідуальним авторським стилем. У будь-якому випадку епітет, на відміну від звичайного означення, своєрідний семантичний оказіоналізм (хоч самі лексеми-репрезентанти епітета – узуальні), адже значення, виражене засобом епітета, актуальне тільки у конкретному тексті. Наприклад, у реченні: *Андрій Богдан, юридично спірно призначений на посаду глави Адміністрації президента, не є «смотрящим» Коломойського. Ну хіба що трохи налядаючим.* (ДТ. 31.05.19, Мостова). – Юлія Мостова засобом використання міжмовних («*смотрящим*» – русизм, вжитий зі стилістичною метою, джерело – сленг декласованих елементів) МЗС, пов'язаних відношеннями структурної мотивації, образно іронізуючи, акцентує увагу на суті реалії.

Поряд з епітетом високоефективним засобом репрезентації індивідуального стилю журналіста-аналітика є *метафора*. Нами зафіксовано метафоризовані мотиваційно зв'язані структури в аналітичних текстах. Так, Юлія Мостова використовує зоонімічну метафору, переносячи специфіку життєдіяльності тварин на соціум: *У травні я прогнозувала, що перша кадрова **линька** в команді президента Зеленського станеться до зими. Але оскільки зими не було, **линька** розпочалася ближче до весни. У природі звірі знають, навіщо **линяти**.* (ДТ. 15.01.20, Мостова). Не можна не погодитися: назвати кадрову *перестановку* кадровою *линькою* – цього вже достатньо, щоб читач читав особисту позицію автора, навіть коментарі не потрібні, а мотиваційно зв'язана лексема *линяти*, вжита вже у прямому значенні, певним чином «каталізує» реакцію читача.

Нами помічено, що метафоричність можна оцінювати за шкалою інтенсивності, це залежить від тематики та загальної комунікативної мети тексту. Наприклад, у Алли Котляр: *Ну й апогей міністерського **словоблуддя** – розмірковування про те, що нам треба заново побудувати систему Семашка. Міністр чи то зовсім **заблукав**, чи то (що ще страшніше) справді не розуміє, що потягнути таке могла тільки країна з абсолютно іншим державним ладом і рівнем ресурсів.* (ДТ. 24.09.20, Котляр) Спостерігаємо сильну, яскраво виражену метафоричність у МЗС, базовану на перенесенні значення за функціональною процесуальною ознакою (*словоблуддя* – словесна плутанина, пустослів'я) і *заблукав* (Міністр), тобто втратив правильний орієнтир у русі. Крім того, *словоблуддя* – стилістично

марковане, книжне слово, а *блукати* – розмовна лексика, їх мотиваційна зв'язаність підсилює вплив на читача.

Антитеза. Однією з найпоширеніших стилістичних фігур, в основі яких МЗС, зафіксованих нами в аналітичних текстах, є антитеза: *Ще один важливий напрям діяльності НБУ – це утримання макроекономічних балансів і розвиток комплексної системи антикризової діагностики. Наприклад, у країнах ЄС діє система моніторингу макроекономічних дисбалансів (Macroeconomic Imbalance Procedure), у рамках якої Єврокомісія контролює дотримання країнами-членами граничних значень 14 основних показників і 28 допоміжних, а також надає рекомендації для усунення зафіксованих відхилень.* (ДТ. 7.07.20, Ломакович). Антитеза побудована за принципом контрасту, різкого протиставлення понять, положень, образів, станів та ін., ця фігура базується на порівнянні двох протилежних явищ чи ознак, властивих, як правило, різним предметам. Відзначаємо, що у медіатекстах характер антитези “серйозний”, якщо можна так висловитися, лише подекуди зустрічаємо елементи образності, зазвичай, автори статей роблять скоріш логічні, аніж емоційні акценти на контрастах.

Дослідниця функціонального аспекту мотиваційних відношень О. Михайлова відзначає домінування стилістичних фігур (виражених засобом актуалізації МЗС), побудованих на принципі контрасту [2, с. 17]. Результати нашого дослідження підтверджують цю закономірність. Так, стилістична фігура **оксюморон** (поєднання не просто контрастних слів, а таких, що суперечать одне одному за змістом) – також поєднання лексем на основі контрасту. В основі оксюморону – поєднання непоєднуваного: *Не можна не згадати нашу Революцію Гідності. Певна річ, науково кажучи, це не революція, бо ніякої зміни суспільного ладу не відбулося. Але те, що образа, приниження гідності найрізноманітніших верств населення України були безумовним двигуном цього феномена, – незаперечний факт. Ми маємо справу з контрреволюцією гідності, мета якої – позбавити суспільство моральних орієнтирів, замінивши їх на дуже сумнівну вигоду.* (ДТ. 20.09.20, Покальчук).

Знаходимо в текстах МЗС, на основі яких побудована стилістична фігура **каламбур**. Каламбур – один з прийомів створення іронії, комічного ефекту, базується на використанні слів, близьких за звучанням, але різних за значенням, або на різних значеннях одного й того самого слова: *Результат не забарився. «Розкольник» Рабінович закликав до «соборності». А його публічний недруг Львовичкін одразу підтримав прийдешиє політичне «соборування».* (ДТ, Рахманін,

15.09.18); *Питання: чи замислювалися вони, уколом у яке місце може завтра обернутися сьогоднішній прикол?* (ДТ. 1.02.19, Рахманін).

Плеоназм. Фігура мовлення, яка є поєднанням однорідних за значенням слів, одне з яких зайве з погляду логіки і змісту: Плеоназм, крім випадків, коли він є стилістичною фігурою, вважається недоліком мовлення, але у випадку експресивного акцентування (стилістичного використання) – засобом репрезентації ідіостилю автора: *Було б цілком незле, аби хтось роз'яснив «непортрету», що плєбіцит – (використовуючи його власну лексику) занадто «технологічна технологія» спілкування з людьми.* (ДТ. 25.05.19, Рахманін). Засобом використання МЗС в ролі плеоназма відбувається своєрідне “подвоєння” образного уявлення, що позначається мотиватами.

Журналістка Юлія Самаєва дуже доречно використовує у своїй гостроактуальній аналітичній статті *тавтологію* (цей випадок не є класичним плеоназмом (класичний плеоназм – це іменник з прикметником-конкретизатором на зразок *вільна вакансія*), проте близький до нього за своєю суттю): *У результаті адаптивний карантин по-українському адаптується не під перебіг епідемії, а під потреби місцевої або центральної влади* (ДТ. 11.11.20, Самаєва). Авторка засобом повтору – *адаптивний карантин адаптується*, образно кажучи, «зсовує» власне семантику в бік акцентуації на соціальній проблемі, досягаючи таким чином ефекту каламбуру.

Отже, мотиваційні відношення (МЗС) використовуються в проаналізованих текстах як основа для створення таких засобів експресії, як епітет, метафора, антитеза, оксюморон, каламбур, плеоназм та ін. Мотиваційно зв'язані слова можуть репрезентувати у медіатекстах експресивно-емоційні функції інтимізації, іронізації, ефекту трагічного, комічного та ін., створювати (акцентувати) певну стильову тональність висловлювання. Проаналізований матеріал засвідчує ефективність використання стилістичних фігур, побудованих на основі мотиваційно зв'язаних слів, як засобів репрезентації індивідуального стилю автора аналітичної статті.

Література:

1. Бойко Н. І. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти : монографія. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2005. 552 с.
2. Михайлова О. С. Идиостиль Е. Евтушенко в аспекте теории мотивации : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Томск, 2005. 20 с.